بررسی پیشنهاد نصف النهار شنوار در ره ماه قمری

(32:25)

خب ایشان فرمودهاند: این طول قارّی که آنها قرار دادهاند، لازم نیست این طول قارّرا که در ناحی معیّنی است معیار قرار بدهیم.

«فقد اعتبروا غريتش خط الطول الأول في حساباتهم»؛ خب پیشنهاد ایشان چیست؟ میگویند به جای اینکه این را قرار بدهیم، **«بل يمكنهم أن نعتبره متغيراً دون أن يفوتهم أن كنا نتوخاه من توحيد المواقيت»؛** تقویم کلی را حتی برای کل کره زمین ارائه میدهیم، بدون اینکه به نصف النهار ثابت محتاج باشیم.

«وذلك بأن نعتبر لكل شهر خط طول خاصاً به، ونترصد لذلك الهلال الهلال»؛ میخواهیم ببینیم اهلال هلال چه زمانی میشود.

«فأي بلد أهل الهلال فيه أولاً فهو خط الطول الأول لكل الكرة في ذلك الشهر بخصوصه»؛ الآن در اینجا یک سؤال مطرح است. یعنی چه که «فأي بلد أهل الهلال فيه أولاً»؟ هر شهری که اولاً در آن اهلال هلال میشود. این اولاً یعنی چه؟

شاگرد: شاید یعنی در لحظه اهلال هلال، زمان غروب آن جا باشد.

استاد: ایشان میخواهند نصف النهار آن بلد را معیار قرار بدهند. خب «اهلّ» یعنی در وقت نصف النهار آن؟! بعید است. ظاهر حرفشان این است که یعنی وقت غروب. یعنی به همان مطالب و مبنای مشهور برگردیم که در وقت غروب باید هلال داشته باشیم. خب در لحظه غروب که هلال قابل رؤیت نیست. یعنی آن وقتی که دارد غروب میکند، اهلال هلال غروب قمر بشود یا غروب شمس؟ وقت غروب شمس اهلال هلال بشود؛ شمس غروب کرده و برای آن جا اهلال هلال شده است.

قطع نظر اینکه اینجا چندین پارامتر دخالت دارد، این جور نیست که بگوییم در وقت غروب آن اهلال هلال باشد، کافی است. اهلال هلال یک امر سماوی است. برای هر بلدی تفاوت میکند. اگر یادتان باشد روی شکل سهمی خط غروب را عرض کردم. خیلی تفاوت میکند. ما بلدهایی داریم که در وقت غروبش اهلال هلال میشود، در دیگری نمیشود، و حال اینکه در یک نصف النهار هستند. اینها مهم است و باید ملاحظه کرد. شما بگویید ما نصف النهار این بلد را معین میکنیم! کدام بلد؟ نصف النهار هر بلدی این جور نیست که در وقت غروبشان در رؤیت هلال باشند و اگر اهلال هلال شده باشد بخواهند ببینند یک جور باشند. اینها متفاوت هستند.

خب فعلاً از اینها صرفنظر میکنیم. وقت اهلال هلال، اول شهری که میتواند ببیند...؛ تعبیر ما این است که همین که اهلال هلال شد، خط غروب را روی کره نگاه کنیم. شهرهایی که روی این خط غروب هستند، نصف النهار کدامشان را معیّن کنیم؟! این اولین سؤال است.

خب برای اینکه راحت باشیم، به دو لحظه از سال میرویم؛ به اعتدال ربیعی و اعتدال خریفی میرویم و آن جا را فرض میگیریم. چون در این دو جا بود که خط غروب دقیقاً صاف میشود. در اینجا که خط غروب برابر میشود، میگوییم در اعتدال ربیعی هستیم، الآن اهلال هلال شد، بلادی که روی خط غروب هستند -غروب همه آنها در ساعت واحد است؛ نصف النهارشان با غروبشان همانگ شده است- بسیار خوب، نصف النهار آن را برای میقات کل کره میزان قرار میدهیم. قبلی ها و بعدی هایش چطور میشود؟! ایشان کل کره را میگویند، قبلی و بعدی ندارد. وقتی شما نصف النهار غروب یکی بلدی را در نظر میگیری، الآن که وقت غروب آن بلد است، ما روی کره بیست و چهار ساعت داریم، شما که نمیتوانید بگویید: ما الآن نصف النهار را برای او قرار میدهیم و خلاص! بلکه الآن یک دقیه میبینید در ایران ساعت یک بعد از ظهر است. در کابل یک و نیم است. در جاهای دیگر ساعت یازده صبح است. چرا؟ به این خاطر که بلدی که لحظه غروبش اهلال هلال شد، آن طرف کره زمین است. در روز ما دارد آن لحظه محقق میشود. غروب آنها، روز ما است. خب اینجا را چه کار میکنید؟ توضیح این میماند. ان شاءالله باید خودشان توضیح بدهند.

شاگرد: ظاهراً منظور ایشان این است که مبدأ را از این نصف النهار میگیریم، همانطوری که شما نصف النهار گرینویچ را مبدأ میگرفتید. ولی مشکل بیان ایشان این است که با ماه بعدی مخلوط میشود.

استاد: ایشان میگویند هر ماه جداست. آن ماه هم برای خودش است.

شاگرد۲: همین ماه الآن ساعت یک جا یک بعد از ظهر است و جای دیگر ده است و ...، این را چه میگویند؟

شاگرد: یک واحد را برای همه آنها قرار داده است.

شاگرد۲: چه زمانی ماه رمضان میشود؟

شاگرد: از این ساعت مشخص ماه رمضان میشود.

شاگرد۲: علی ای حال میخواهید بگویید روزه بگیرند.

استاد: میخواهند روزه بگیرند و میخواهید میقات درست بشود. میگوییم اول الشهر و آخر الشهر، چه کار کنیم؟! شاید بعداً بیایند و توضیح بدهند. در انتهاء میگویند: «ارجو ان اكون قد بلغت ُمن المقصد مرامه وان بعد عن السهام مرماه»؛ شاید سهام فهم امثال بنده بوده، نه سهام نقد.

شاگرد: صرف بیان یک احتمال غیر از اثباتش است.

استاد: ببینید مشکل اول ما غموض ثبوتی کار است. من خیلی استقبال کردم از اینکه شما یک راهی ارائه بدهید که راهکار باشد. اگر این راهکار به مشکلاتی خورد، خب برایمان بیشتر روشن میشود که این بحث چقدر کار دارد. اگر راهکار بود که جلو رفت، شبیه کاری میشود که لباچفسکی روسی کرد. یک چیز واضح البطلان را فرض گرفت و جلو رفت. تا آخر هم یک هندسه هذلولوی درست کرد و به تناقض هم برخورد نکرد. گاهی یک راهکار میآید و تا آخر میروید، بعد میبینید سر رسید! کاری که این دو کردند، اینطور بود. یکی از آنها روسی بود و دیگری بلژیکی بود هم زمان بودند. اینها موسس هندسه های نااقلیدسی و هذلولوی هستند. پدر کسی که بلژیکی بود، فهمید پسرش چه چیز خوبی را در هندسه جلو میبرد. برای پسرش نامه نوشت و نکته قشنگی به او گفت. اتفاقا به تجربه هم ثابت شده است. گفت اگر این نظریه نویی هست، سریع آن را نشر بده. بخاطر اینکه وقتی وقت ظهور یک نظریه‌ای میشود که تا به حال نبوده، فضای علمی مثل بهاری میماند که باد شکوفه‌ها را میآورد. باد بهاری یک شکوفه را نمیآورد.

شکوفه‌های زیادی را می‌آورد. لذا وقتی وقت ظهور این نظریه شد، در همان زمان اذهان متعدد این را می‌فهمند و به آن می‌رسند. تو زود بگو که به اسم تو ثبت بشود. چون هم زمان با تو، کسانی دیگر هم همین را خواهند گفت. همینطور هم شد. می‌گویند گاوس ِمعروف هم این را گفته بود. فقط جرات نمی کرده که آن را ابراز کند. یعنی او را هم جزء کاشفین و کسانی که به هندسه های نااقلیدسی دست پیدا کردند می‌آورند. ولی در کلماتش فقط اشاراتی هست. اما آن دو نفر نه. مخصوصاً آن روسی.

منظورم این است که یک راه‌کاری داد؛ گفت من می‌گویم از نقطه‌ای که خط مستقیم عبور کرده و یک نقطه بیرون آن، دو خط به موازات آن رسم می‌شود و تا بی‌نهایت هم به هم نمی‌رسند. در ذهن بدیهی ما واضح البطلان است. اما او فرض گرفت و گفت باید به تناقض برسم، اما رفت و به تناقض نرسید.

الآن از هندسه های مهم است. پشتوانه تکوینی هم دارد. برخلاف هندسه های اقلیدسی، ریمانی و بیضوی، هندسه هذلولوی شعاع تکوینی دارد. سطوح منفی که می‌خواهد در آنها موازات رسم کند –سطوح زین می‌گویند؛ چون مثل زین هستند- تکوینا به یک حد خاص می رسد و دیگر واحدهای آن اعتبار مهندسی مثل اقلیدسی نیست.

منظورم این است که فضای علم این جور است؛ چیزی که به ذهن شریفتان می‌آید را یادداشت کنید و پی آن را بگیرید. ان شاءالله ایشان لطف می‌کنند و این فرمایششان را بیشتر توضیح می‌دهند.

شاگرد: این اشکال به مبنای خود شما هم وارد است. وقتی شما به نصف النهار مکه قائل شدید، دوباره این اشکال برای آن طرف رخ می‌دهد. خب چه فرقی با بیان ایشان می‌کند؟

بازبینی #2
ایجاد شده 24 ژانویه 2026 15:39:52 توسط ... .
به روزرسانی شده 24 ژانویه 2026 15:45:00 توسط ... .